

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΒΟΛΟΥ

ΜΟΡΦΕΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΟΛΟΥ

Π ρ ό γ ρ α μ μ α

Πέμπτη 9 Μαΐου 2019

18.00 Εγγραφές

18.30 - 19.00 Εναρξη - Χαιρετισμοί

A' Συνεδρία

Προεδρεύων: Παντελής Καλαϊτζίδης, Διευθυντής Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών

19.00 - 19.30 **Χρήστος Καρακόλης**, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α., Μέλος Δ.Σ. Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Η «ανοικτή» ιστορία του Νικοδήμου στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο

19.30 - 20.00 **Συμεών Πασχαλίδης**, Πρόεδρος και Καθηγητής Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ., Διευθυντής Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών

Η χριστιανική πίστη ως Διάλογος: πρότυπα - χρήσεις - μετασχηματισμοί των διαλογικών πατερικών και αγιολογικών κειμένων

20.00 - 20.30 συζήτηση

20.30 δείπνο

Παρασκευή 10 Μαΐου 2019

B' Συνεδρία

Προεδρεύων: Μελέτης Μελετιάδης, Ποιμένας της Ευαγγελικής Εκκλησίας Βόλου,

Πρόεδρος του Δ.Σ. της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρείας

9.30 - 10.00 **Μυρτώ Θεοχάρους**, Καθηγήτρια Ελληνικού Βιβλικού Κολλεγίου

Συμπυκνωμένες Αφηγήσεις: Μια Αφηγηματική Ανάλυση στους Νόμους του Δευτερονομίου

10.00 - 10.30 **John Fotopoulos**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Saint Mary's College, Notre Dame, Indiana (Η.Π.Α.)

Είς τὴν Προδοσίαν τοῦ Ἰούδα: Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἡ Αφηγηματικὴ Ανάλυση

10.30 - 11.00 **Αικατερίνη Τσαλαμπούνη**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ., Μέλος Δ.Σ. Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Ιούδας ο δοῦλος καὶ δόλιος: Αφηγηματική λειτουργία, συλλογική μνήμη και πρόσληψη του θανάτου του

11.00 - 11.45 συζήτηση

11.45 - 12.15 καφές

Γ' Συνεδρία

Προεδρεύων: Γρηγόρης Στουρνάρας, Αρχαιολόγος, Δρ. Αρχιτεκτονικής Ε.Μ.Π.

12.15 - 12.45 **Δημήτριος Μόσχος**, Αναπληρωτής Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α., Μέλος Δ.Σ. Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Η αποτύπωση διαφοροποιημένων θεολογικών αντιλήψεων περί ανθρώπου και ιστορίας σε αφηγηματικά κείμενα της ασκητικής γραμματείας

12.45 - 13.15 **Φώτης Βασιλείου**, Επίκουρος Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

Γυναικείος ηρωισμός και αγιότητα στις βυζαντινές ψυχωφελείς ιστορίες

13.15 - 13.45 συζήτηση

13.45 - 15.00 γεύμα

Δ' Συνεδρία

Προεδρεύων: Νικόλαος Ασπρούλης, Αναπληρωτής Διευθυντής Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών, Διδάσκων στο ΕΑΠ

15.00 - 15.30 **Νίκος Κουρεμένος**, Ερευνητικός Εταίρος στο Ίδρυμα Θρησκευτικών Μελετών (Fscire) της Μπολόνια, Επιστημονικός Συνεργάτης Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Η conversio regis ως αφηγηματικό μοτίβο για τη διάδοση του Χριστιανισμού κατά την Ύστερη Αρχαιότητα

15.30 - 16.00 **Σταυρούλα Κωνσταντίνου**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου

Χαρακτήρες και Αφήγηση στο Βίο του Αγίου Αλεξίου, του Ανθρώπου του Θεού

16.00 - 16.30 συζήτηση

Ελεύθερο απόγευμα

Ε' Συνεδρία

Προεδρεύων: Νίκος Κουρεμένος, Ερευνητικός Εταίρος στο Ίδρυμα Θρησκευτικών Μελετών (Fscire) της Μπολόνια

9.30 - 10.00 Διονύσιος Σκλήρης, Δρ. Πανεπιστημίου της Σορβόνης

Η Θεολογία ως επιτέλεση: Αφήνοντας χώρο για την αμφισημία στη θεολογική μας αφήγηση

10.00 - 10.30 Μάριος-Κυπαρίσσης Μώρος, Υπ. Διδάκτωρ Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.

Το σημάδι του Κάιν: μια ποιητική συνομιλία Ζωής Καρέλλη και Μελισσάνθης επάνω στη Γένεσι

10.30 - 11.00 συζήτηση

11.00 - 11.30 καφές

Στ' Συνεδρία

Προεδρεύων: π. Nehme Saliba, MA Νομικής, Υπ. Δρ. Ισλαμοχριστιανικών σπουδών, Επικεφαλής της Επιτροπής Οικουμενικών σχέσεων της Κίνησης Ορθόδοξης Νεολαίας του Πατριαρχείου Αντιοχείας (MJO)

11.30 - 12.00 π. Ευάγγελος Γκανάς, Πτυχ. Ηλεκτρολόγος - Μηχανικός, Εφημέριος Ι. Ν. Οσίου Μελετίου Σεπολίων Αθηνών

Ευαγγέλιο και Μυθιστόρημα: τα όρια της αφηγηματικής θεολογίας

12.00 - 12.30 Παντελής Καλαϊτζίδης, Διευθυντής Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών, Επισκέπτης Ερευνητής KULeuven, Μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Θρησκευτικών Επιστημών

Η αφηγηματική θεολογία και ο ζητούμενος διάλογος θεολογίας και λογοτεχνίας

12.30 - 13.00 συζήτηση

13.00 - 14.30 γεύμα

Ζ' Συνεδρία

Προεδρεύουσα: Ιωάννα Γεωργιάδου, Κοινωνική Κλινική Ψυχολόγος MSc, Συστημική Ψυχοθεραπεύτρια, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

14.30 - 15.00 **Κωνσταντίνος Κορναράκης**, Αναπληρωτής Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α.

Ψυχοδυναμικές όψεις της συγχωρητικότητας στις ασκητικές αφηγήσεις

15.00 - 15.30 **Ελένη Αγγελοπούλου - Καραγιάννη**, M.D., C.G.P., E.C.P., Ψυχίατρος

Πρόσωπο με πρόσωπο: αυθεντικά συναπαντήματα ανθρώπου και θεανθρώπου.

15.30 - 16.00 **Δημήτρης Καραγιάννης**, Παιδοψυχίατρος - Ψυχοθεραπευτής, Διευθυντής του Κέντρου Παιδοψυχικής Υγιεινής

Η αλληλεπίδραση - το θεραπευτικό άγγιγμα το θάύμα.

16.00 - 16.45 συζήτηση

16.45 - 17.15 καφέ

Η' Συνεδρία

Προεδρέων: Χρήστος Καρακόλης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Μέλος Δ.Σ. Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών, Πρόεδρος του Πανελληνίου Θεολογικού Συνδέσμου «Καιρός» για την Αναβάθμιση της Θρησκευτικής Εκπαίδευσης

17.15 - 17.45 **Μάριος Λιάγκης - Κουκουνάρας**, Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α.

Η αφήγηση και η αφήγηση της αφήγησης στη σχολική τάξη: Η λειτουργία του προσώπου και της κοινότητας

17.45 - 18.15 **Απόστολος Μπάρλος**, Μάστερ Θεολογίας, Εκπαιδευτής Ενηλίκων, Μέλος της Ομάδας Επιμόρφωσης για το Μάθημα των Θρησκευτικών της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών,

Τα αφηγηματικά βιβλικά κείμενα και η διδασκαλία τους στο σχολείο. Ένα παράδειγμα διδακτικής προσέγγισης αφηγηματικού κειμένου με βάση το Εκπαιδευτικό Δράμα.

18.15 - 18.45 συζήτηση

19.00 Λήξη συνεδρίου

Κυριακή 12 Μαΐου 2019

7.30 - 10.30 Όρθρος και Θεία Λειτουργία στον Ιερό Ναό Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης Βόλου

Χρήστος Καρακόλης

Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α., Μέλος Δ.Σ. Ακαδημίας
Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Η «ανοικτή» ιστορία του Νικοδήμου στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο

Στόχος της εισήγησης είναι η επανερμηνεία της ιστορίας του Φαρισαίου Νικοδήμου, όπως αυτή αποτυπώνεται στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο μέσα από το πρίσμα μιας συγκεκριμένης κατηγορίας υπονοούμενων αναγνωστών του που σχετίζονται με τους Φαρισαίους. Η επανερμηνεία αυτή αποσκοπεί στο να αναδείξει υπονοούμενες συνιστώσες του αφηγηματικού χαρακτήρα του Νικοδήμου, αλλά και στοιχεία της πλοκής της ιωάννειας αφήγησης, που μέχρι τώρα δεν έχουν προσεχθεί αρκούντως στην έρευνα.

Συγκεκριμένα, από την εξέταση του Ιω. 3,1-21 προκύπτει ότι ο Νικόδημος, παρά την επιφανειακή και ανεπαρκή πίστη του, μπορεί να αξιολογηθεί θετικά, αφού έρχεται προς τον Ιησού, διαλέγεται μαζί του και ακούει τη διδασκαλία του υπερβαίνοντας προσωπικές αναστολές και κοινωνικούς φραγμούς. Στο Ιω. 7,45-52 ο Νικόδημος αποδεικνύει την πίστη του στον Ιησού, καθώς με ιδιαίτερα έξυπνο και στοχευμένο τρόπο τον υπερασπίζεται και τον προστατεύει επιτυχώς από το να συλληφθεί και να καταδικαστεί άνευ δίκης από το Μέγα Συνέδριο. Τέλος, στο Ιω. 19,38-42 καθίσταται σαφές ότι η πίστη του Νικοδήμου έχει πλέον αυξηθεί, καθώς από την ποσότητα μύρου που προσκομίζει για την ταφή του Ιησού φαίνεται ότι πλέον τον αναγνωρίζει ως τον Μεσσία, αν και όχι ακόμη ως τον ενανθρωπήσαντα Λόγο.

Από την ανάλυση της ιστορίας του Νικοδήμου προκύπτει ότι πρόκειται για έναν «ασαφή» (ambiguous) αφηγηματικό χαρακτήρα, ο οποίος δεν ολοκληρώνει την πορεία του προς την τελική χριστιανική πίστη εντός της ευαγγελικής αφήγησης. Δεδομένου λοιπόν ότι αφηγηματολογικά ως Φαρισαίος ο Νικόδημος εκπροσωπεί ολόκληρη την τάξη των Φαρισαίων, φαίνεται ότι λειτουργεί ως πρότυπο για όσους αναγνώστες έχουν φαρισαϊκό υπόβαθρο και μπορούν να ταυτιστούν με αυτόν. Οι αναγνώστες αυτού του είδους μπορούν να συμπεράνουν ότι υπάρχουν και μπορούν να υπάρξουν και άλλοι Φαρισαίοι σαν τον Νικόδημο, ο οποίος λειτουργεί αφηγηματικά ως ένα είδος γέφυρας μεταξύ Χριστιανισμού και Ιουδαϊσμού για τους αναγνώστες του ευαγγελίου κατά την εποχή της σύνταξής του, αλλά και μετά από αυτήν.

Ο **Χρήστος Καρακόλης** είναι καθηγητής της Καινής Διαθήκης στο Τμήμα Θεολογίας του Ε.Κ.Π.Α.

Ελαβε το πτυχίο της Θεολογίας από το Τμήμα Θεολογίας του Α.Π.Θ. το 1990 και συνέχισε τις σπουδές του στα Πανεπιστήμια του Regensburg (1991-92) και της Τυβίγγης (1992-96). Το 1996 έλαβε τον τίτλο του διδάκτορα από το Τμήμα Θεολογίας του Α.Π.Θ.

Από το 1998 υπηρετεί ως μέλος ΔΕΠ στη Θεολογική Σχολή του Ε.Κ.Π.Α. Επιπλέον έχει διδάξει ως επισκέπτης καθηγητής στα Πανεπιστήμια της Βέρνης (2003), του Μονάχου (2007-09), του Regensburg (2014 και 2016-18) και της Ζυρίχης (2016), καθώς επίσης και στο Ινστιτούτο Ορθόδοξων Θεολογικών Σπουδών του Cambridge (2010).

Είναι μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής του περιοδικού *Early Christianity* (Mohr Siebeck, Tübingen) και της εκδοτικής επιτροπής των κριτικών εκδόσεων της Καινής Διαθήκης *Novum Testamentum Graece* και *UBS Greek New Testament*. Έχει επίσης χρηματίσει μέλος της εκδοτικής επιτροπής του περιοδικού *New Testament Studies* (Cambridge University Press). Είναι μέλος των διοικητικών συμβουλίων της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρείας, της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου και της Εταιρείας Ορθόδοξων Βιβλικών Σπουδών, καθώς και πρόεδρος του Πανελληνίου Θεολογικού Συνδέσμου «Καιρός».

Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται κυρίως στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο, την Παύλεια Γραμματεία, την Κριτική του Κειμένου και την Ορθόδοξη Ερμηνευτική της Καινής Διαθήκης.

Συμεών Πασχαλίδης

Πρόεδρος και Καθηγητής Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ., Διευθυντής Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών

Η χριστιανική πίστη ως Διάλογος: πρότυπα - χρήσεις - μετασχηματισμοί των διαλογικών πατερικών και αγιολογικών κειμένων

Η ανάγκη για μία έμπεριστατωμένη απάντηση του Χριστιανισμού στις ιουδαϊκές, αρχικά, και τις έθνικές, έν συνεχείας, κατηγορίες έναντιον του Ιησού και των όπαδών του, όδήγησε στη συγγραφή διαφόρων κειμένων από χριστιανούς συγγραφείς, με τη μορφή είτε έκτενών θεολογικών πραγματειών είτε διαλόγων, στους όποιους αντιπαράτιθενται, σε ένα κατά βάση βιβλικό έρμηνευτικό πλαίσιο διάφορα αληθινά ή φανταστικά πρόσωπα που πρωταγωνιστούν, έκπροσωπώντας διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις. Οι διάλογοι ως γραμματειακό είδος που εύδοκίμησε τόσο στην έλληνική όσο και στη λατινική γραμματεία, χρησιμοποιήθηκαν εύρέως ήδη κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες στο πλαίσιο της άπολογητικής του Χριστιανισμού έναντι των Εθνικών και των Ιουδαίων κατηγορών του. Ός ένα λαμπρό παράδειγμα μπορούμε να έπικαλεστούμε τον πιό πρώιμο έκπρόσωπο του είδους, τον *Διάλογο προς Τρύφωνα* του χριστιανού φιλόσοφου και μάρτυρα Ιουστίνου (150-160 μ.Χ.). Ός λογοτεχνικό και μορφολογικό πρότυπό τους αναγνωρίζονται κατά βάση οι Πλατωνικοί διάλογοι, κείμενα που γνώρισαν εύρύτατη διάδοση στον έλληνόφωνο κόσμο της Ρωμαϊκής περιόδου και άσκησαν μεγάλη έπιρροή στους συγγραφείς των μεταγενέστερων αιώνων. Αληθινά ή κατασκευασμένα, αυτά τα κείμενα κατόρθωναν να μεταδώσουν με ένα πιό άμεσο και «θεατρικό» τρόπο τη διδασκαλία της χριστιανικής πίστης, στην περίπτωση θεολογικών έργων όπως το *Συμπόσιον* του Μεθοδίου Ολύμπου και ό *Διάλογος περί ψυχής και αναστάσεως* του Γρηγορίου Νύσσης, αλλά και τις θέσεις και αντιθέσεις των αντιπαράτιθέμενων έκπροσώπων του Ιουδαϊκού, Εθνικού και Χριστιανικού κόσμου αρχικά, και των μεγάλων αίρετικών ομάδων και του Ισλάμ στη συνέχεια. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο μπορούμε να διακρίνουμε κατά το περιεχόμενό τους τέσσερις κατηγορίες διαλόγων: τους άπολογητικούς προς τους ιουδαίους και τους έθνικούς (και τους μουσουλμάνους αργότερα) που στόχευαν στην ανάδειξη του μεσσιανικού μηνύματος της Άγιας Γραφής και τη σύνδεσή του με τον Χριστό, τους θεολογικούς, που εξέλισσονται με άφορμή διάφορα θεολογικά προβλήματα που ανεφύησαν στην Εκκλησία, τους φιλοσοφικούς, στους όποιους είναι περισσότερο έκδηλη ή διασύνδεση αυτών των κειμένων με τα φιλοσοφικά πρότυπά τους, και τους βιογραφικούς διαλόγους, με στόχο να έπικοινωνήσουν με πιό ζωντανό τρόπο τα αγιολογικά πρότυπά τους, όπως συμβαίνει στον διάλογο περί του βίου του Χρυσοστόμου του Παλλαδίου Ελενοπόλεως. Στην παρούσα εισήγηση θα εξέταστούν τα θύραθεν πρότυπα, οι χρήσεις και οι μετασχηματισμοί αυτής της μεγάλης ομάδας χριστιανικών κειμένων, που διακρίνονται μορφολογικά από τον διαλογικό χαρακτήρα τους και παραδίδονται συνήθως στον τίτλο τους ως *Διάλογοι* ή *Διαλέξεις*, με ένδεικτική αναφορά σε αντιπροσωπευτικά κείμενα από τους διαλόγους μεταξύ Χριστιανών και Ιουδαίων, των χριστιανών μαρτύρων της αρχαίας Εκκλησίας, αλλά και της περιόδου της Τουρκοκρατίας, και των διωκτών τους, τους ποιητικούς μετασχηματισμούς της αρχαίας τραγωδίας, όπως Ό Χριστός Πάσχων, τους αντιαιρετικούς διαλόγους, τους διαλόγους μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων κ.ά. Θα εξέταστούν επίσης και αντιπροσωπευτικά άφηγηματικά στοιχεία αυτών των κειμένων, στο πλαίσιο της άφηγηματολογίας, της εξέτασης δηλ. των άφηγηματικών τεχνικών που άπαντούν στις έρωτήσεις, ποιός άφηγείται, τί άφηγείται και πώς το άφηγείται.

Ο Καθηγητής κ. **Συμεών Α. Πασχαλίδης** υπηρετεί στο Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ, όπου διδάσκει Πατρολογία και Αγιολογία. Σήμερα είναι Πρόεδρος του Τμήματος και Διευθυντής του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών. Έχει επίσης διατελέσει Πρόεδρος του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του ΑΠΘ. Έχει συντονίσει ως επιστ. υπεύθυνος και έχει μετάσχει σε δεκάδες ερευνητικά προγράμματα του ΑΠΘ, ή σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και τη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Στρασβούργου. Είναι επίσης μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής της νέας σχολιασμένης έκδοσης των συγγραμμάτων του αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου του Κυπρίου, έργο που έχει βραβευθεί το 2010 από την Ακαδημία Αθηνών.

Έχει συμμετάσχει σε περισσότερα από εβδομήντα συνέδρια και επιστ. ημερίδες στην Ελλάδα και στο έξωτερικό και έχει συγγράψει έντεκα μονογραφίες, εβδομήντα άρθρα και κεφάλαια σε επιστ. περιοδικά, πρακτικά συνεδρίων και συλλογικά έργα, καθώς και περισσότερα από εκατό λήμματα σε ελληνικές και ξένες θεολογικές εγκυκλοπαιδείες.

Μυρτώ Θεοχάρους

Καθηγήτρια Ελληνικού Βιβλικού Κολλεγίου

Συμπυκνωμένες Αφηγήσεις: Μια Αφηγηματική Ανάλυση στους Νόμους του Δευτερονομίου

Ο σύγχρονος νόμος δεν είναι ταυτόσημος με τον βιβλικό νόμο καθώς στον πρώτο κυριαρχεί μια γλώσσα ουδέτερη κι απαλλαγμένη από αφηγηματικά στοιχεία. Αντιθέτως, ο βιβλικός νόμος, και ειδικά ο λεγόμενος περιπτωσιολογικός (casuistic) νόμος, λειτουργεί ως συμπυκνωμένη αφήγηση όπου ο συγγραφέας φαντάζεται μια παραδειγματική μικρο-ιστορία δικαστικής υπόθεσης.

Στον περιπτωσιολογικό νόμο της Βίβλου έχει επισημανθεί από διάφορους μελετητές ένας χαρακτήρας αφηγηματικότητας όπου κανείς μπορεί να βρει στοιχεία όπως είναι η αλληλουχία γεγονότων, η σύγκρουση κινήτρων και οπτικής, η κατάσταση έντασης και η χειρονομία επίλυσης της έντασης.

Στην παρούσα εισήγηση θα επιχειρήσουμε μια αφηγηματική ανάλυση της νομοθεσίας περί βιασμού που βρίσκεται στο 22^ο κεφάλαιο του βιβλίου του Δευτερονομίου.

Γεννήθηκε στη Λευκωσία της Κύπρου. Το 2001 μετακόμισε στην Αθήνα όπου ξεκίνησε θεολογικές σπουδές στο Ελληνικό Βιβλικό Κολέγιο στο Πικέρμι Αττικής. Παράλληλα με τις σπουδές της ασχολήθηκε με το κοινωνικό έργο προς τα θύματα κυκλωμάτων σωματεμπορίου. Το 2005 έφυγε για το Wheaton College στην πολιτεία του Illinois της Αμερικής όπου ξεκίνησε το μεταπτυχιακό της στην εξηγητική της Βίβλου, Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, με υποτροφία από το Billy Graham Center. Το 2011 ολοκλήρωσε την διδακτορική της εργασία στο πανεπιστήμιο του Cambridge στην Αγγλία στο τμήμα των Εβραϊκών Σπουδών, με γενική κατεύθυνση στην Παλαιά Διαθήκη και συγκεκριμένα στη μετάφραση των Εβδομήκοντα στα κείμενα των Δώδεκα Προφητών. Τα ενδιαφέροντα της συμπεριλαμβάνουν το βιβλίο του προφήτη Αμώς και του Δευτερονομίου. Από τον Σεπτέμβριο του 2010 εργάζεται ως καθηγήτρια Εβραϊκών και Παλαιάς Διαθήκης στο Ελληνικό Βιβλικό Κολέγιο. Η διατριβή της έχει εκδοθεί με τίτλο *Lexical Dependence and Intertextual Allusion in the Septuagint of the Twelve Prophets: Studies in Hosea, Amos and Micah* (Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies 570; T and T Clark, 2012).

John Fotopoulos

Αναπληρωτής Καθηγητής, Saint Mary's College,
Notre Dame, Indiana (Η.Π.Α.)

Εἰς τὴν Προδοσίαν τοῦ Ἰούδα: Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἡ Αφηγηματικὴ Ἀνάλυση

Από το 1970, η αφηγηματική ανάλυση έχει επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο μελετώνται τα τέσσερα ευαγγέλια. Η ίδια η προσέγγιση αυτή και οι απόψεις για τα ευαγγέλια των σύγχρονων αφηγηματικών μελετητών αντανakλούν την προσέγγιση και μερικές απόψεις του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου για την προδοσία του Ιούδα. Η σύγχρονη αφηγηματική ανάλυση εξετάζει τον λόγο (η ρητορική, δηλ. πως μία αφήγηση μεταδίδεται), την πλοκή (δηλ. τι μεταδίδεται σε μία αφήγηση), και τους χαρακτήρες (τη σημασία ή την έλλειψή της σημασίας των χαρακτήρων σε μία αφήγηση). Εξετάζοντας την αφήγηση του *Κατά Ματθαίον* για τον Ιούδα στην ομιλία *Εἰς τὴν Προδοσίαν τοῦ Ἰούδα Β'* (PG 49.381-392), ο Χρυσόστομος δίνει ιδιαίτερη προσοχή στον λόγο (στη ρητορική), στην πλοκή, και στους χαρακτήρες, δεικνύοντας να έχει επίγνωση για θέματα που οι σύγχρονοι μελετητές ανακάλυψαν μόλις τα τελευταία πενήντα χρόνια. Για τον Χρυσόστομο, όμως, ο Ιούδας δεν είναι μόνο ένας χαρακτήρας που θα πρέπει να κατανοήσουμε με αφετηρία μία αφήγηση. Την ίδια στιγμή ο κάθε χριστιανός θα πρέπει επίσης να αποφύγει να γίνει ένας Ιούδας στην καθημερινή ζωή του.

Ο **Ἰωάννης Φωτόπουλος** είναι αναπληρωτής καθηγητής στο πανεπιστήμιο Saint Mary's College, Notre Dame στην Indiana, ΗΠΑ, στο Τμήμα Θρησκευολογίας, όπου είναι μέλος του διδακτικού προσωπικού από το 2001. Έλαβε το διδακτορικό (Ph.D.) στην Καινή Διαθήκη και στον Αρχέγονο Χριστιανισμό από το Loyola University Chicago (το 2001) με επόπτη τον Prof. Dr. David E. Aune. Έλαβε το μεταπτυχιακό (M.Div.) στην Θεολογία ως αριστούχος (valedictorian) από το Holy Cross Greek Orthodox School of Theology στο Brookline, Massachusetts (το 1992) και το πτυχίο (B.A.) στην Θεολογία ως αριστούχος (valedictorian) από το Hellenic College στο Brookline, Massachusetts (το 1989). Ο Δρ. Φωτόπουλος έχει ως τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα την ερμηνεία της Καινής Διαθήκης, ιδιαίτερα την ερμηνεία των επιστολών του Αγίου Παύλου, χρησιμοποιώντας την κοινωνικό-ρητορική κριτική, και επίσης την ιστορία χρόνων της Καινής Διαθήκης. Τα τελευταία χρόνια, ο Φωτόπουλος ερευνά τη βιβλική ερμηνεία του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, μεταφράζοντας ορισμένες από τις ομιλίες του για πρώτη φορά στα αγγλικά. Ο Φωτόπουλος έχει δημοσιεύσει ακαδημαϊκές μελέτες στο Tübingen/Mohr Siebeck, στη Θεσσαλονίκη/Πουρναράς, στο Leiden/Brill, και στο Brookline/Holy Cross Press, καθώς και πολυάριθμα άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, συλλογικούς τόμους, και εγκυκλοπαίδειες. Τιμήθηκε ως Άρχων Διδάσκαλος το Ευαγγελίου του Τάγματος Αγίου Ανδρέα του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ο Δρ. Φωτόπουλος είναι παντρεμένος με την Δρ Ελένη Μακρή και έχουν δύο παιδιά, τον Δημήτριο και την Ευανθία.

Αικατερίνη Τσαλαμπούνη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ., Μέλος Δ.Σ.

Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Ιούδας ό δοϋλος και δόλιος: Αφηγηματική λειτουργία, συλλογική μνήμη και πρόσληψη του θανάτου του

Αναμφισβήτητα ο Ιούδας ο Ισκαριώτης, ο μαθητής που παρέδωσε τον Ιησού κατά την ευαγγελική αφήγηση, είναι εκείνο το πρόσωπο εκείνο από τον κύκλο των μαθητών του που έχει προκαλέσει τις περισσότερες θεολογικές συζητήσεις ήδη από την εποχή της αρχαίας Εκκλησίας. Αποτέλεσε το κατεξοχήν παράδειγμα του μαθητή που απέτυχε με τραγικό τρόπο κι έτσι κατέστη παράδειγμα προς αποφυγήν μέσα στα πατερικά και λειτουργικά κείμενα της Εκκλησίας. Η λαϊκή φαντασία τον ταύτισε με το αρχέγονο κακό σε εξωκανονικές αφηγήσεις και έθιμα που διατηρούνται μέχρι σήμερα σε όλον τον κόσμο. Η παρούσα εισήγηση εστιάζει σε μία πτυχή της ιστορίας του Ιούδα, αυτή του θανάτου του, την οποία προσεγγίζει με τα μεθοδολογικά εργαλεία της αφηγηματολογίας και της θεωρίας της συλλογικής μνήμης. Στο πρώτο μέρος της εισήγησης προτείνεται ένα μεθοδολογικό πλαίσιο ανάγνωσης της ιστορίας του Ιούδα, το οποίο στηρίζεται στη αφηγηματολογική θεωρία για τους χαρακτήρες και στις θεωρίες συλλογικής μνήμης, όπως αυτές διατυπώθηκαν από τους M. Halbachs, P. Norá, J. Assmann και A. Erll. Το μεθοδολογικό ερώτημα που τίθεται είναι πώς αυτές οι θεωρίες της μνήμης μπορούν να εφαρμοσθούν κυρίως σε λογοτεχνικά κείμενα (αλλά και σε άλλα έργα της ανθρώπινης δημιουργίας) του παρελθόντος. Στο δεύτερο μέρος ο θάνατος του Ιούδα αξιοποιείται ως case study ελέγχου της προτεινόμενης μεθοδολογίας με σκοπό να διερευνηθεί με ποια λογοτεχνικά μέσα κατασκευάζεται η μνήμη του μαθητή που παρέδωσε τον Ιησού και ποιο ρόλο διαδραματίζει αυτή η μνήμη στην αυτοσυνειδησία της κοινότητας που τη διατηρεί και την καταγράφει.

Η **Αικατερίνη Γ. Τσαλαμπούνη** γεννήθηκε το 1967 στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε θεολογία στη Θεολογική Σχολή του ΑΠΘ κι έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης. Το 1999 αναγορεύτηκε διδάκτωρ του Τμήματος Θεολογίας. Εργάστηκε ως διευθύντρια στο Παράρτημα Θεσσαλονίκης της ΕΛΕΠΑΠ και στο ίδρυμα αυτιστικών παιδιών ΕΛΠΙΔΑ, καθώς επίσης και ως καθηγήτρια θεολόγος στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο διάστημα 2006-2009 δίδαξε στο Τμήμα Ορθόδοξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου. Σήμερα είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια (Ερμηνεία, Θεολογία και Ιστορία Χρόνων της Καινής Διαθήκης) στο Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ. Είναι μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Ελληνικής Εταιρείας Ορθόδοξων Βιβλικών Θεολόγων, της διοικούσας επιτροπής της European Association of Biblical Studies, του διοικητικού συμβουλίου της European Society of Women in Theological Research καθώς επίσης μέλος της Society of Biblical Literature και του Colloquium Oecumenicum Paulinum. Έχει δημοσιεύσει μελέτες με θέματα ερμηνείας της Καινής Διαθήκης, ιστορίας Χρόνων της Καινής Διαθήκης και οικολογικής ερμηνείας της Καινής Διαθήκης.

Δημήτριος Μόσχος

Αναπληρωτής Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α., Μέλος
Δ.Σ. Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

**Η αποτύπωση διαφοροποιημένων θεολογικών αντιλήψεων
περί ανθρώπου και ιστορίας σε αφηγηματικά κείμενα της
ασκητικής γραμματείας**

Η ασκητική γραμματεία είναι κατά κύριο λόγο αφηγηματική και απευθύνεται σε κοινό αναγνωστών και ακροατών από κάθε κοινωνικό και μορφωτικό περιβάλλον με σκοπό να συνδυάσει την καλλιέργεια, την ενημέρωση για μακρινούς τόπους και ανθρώπους, την τόνωση της πίστης, τη μίμηση σφυρηλατώντας μια νέα ταυτότητα. Μέσα σ' αυτό το σύνολο των λειτουργιών και σε φαινομενικά απλοϊκές, «λαϊκές» διηγήσεις ενυπάρχουν διαφορετικές και σε διάφορους βαθμούς ανταγωνιστικές αντιλήψεις περί της φύσεως του ανθρώπου, του νοήματος της άσκησης, ή της ιστορίας και του εσχατολογικού τέλους της που, επηρεάζουν ποικιλότροπα διαφορετικά κοινά και αντικατοπτρίζουν διαφορετικές αναζητήσεις ανά εποχή. Το θεολογικό πρόγραμμα του Μεγάλου Αθανασίου, η κοινωνιοκεντρική εσχατολογία στα μεγάλα κοινόβια της Ανω Αιγύπτου, η εκπνευματωμένη ωριγένεια ανθρωπολογία του δικτύου των συντρόφων του Ευαγρίου του Ποντικού και άλλα παρόμοια φαίνονται καθαρά στην εξέλιξη των διηγήσεων για ίδια πρόσωπα και γεγονότα μέσα από διαφορετικές εκδοχές, συγγραφείς, αλλά και στις μεταφράσεις τους από γλώσσα σε γλώσσα

Ο **Δημήτριος Μόσχος** είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Εκκλησιαστικής Ιστορίας στο Τμήμα Θεολογίας του ΕΚΠΑ και Διευθυντής του Εργαστηρίου Μελέτης Αρχαίου Ανατολικού Χριστιανισμού του ίδιου Τμήματος. Σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1982-1986), και κατόπιν Ευαγγελική Θεολογία στο Παν/μιο Erlangen (1988/89) και Βυζαντινολογία, Ορθόδοξη Θεολογία και Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου (1989-1992). Αναγορεύθηκε ΜΑ Βυζαντινολογίας Παν/μίου Μονάχου (1993), Διδάκτορας Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών στην Εκκλησιαστική Ιστορία (1995) και Υφηγητής Εκκλησιαστικής Ιστορίας της Θεολογικής Σχολής του Παν/μίου του Rostock Γερμανίας (2007), στην οποία και διδάσκει και ως έκτακτος επισκέπτης καθηγητής (Privatdozent). Το θέμα της υφηγεσίας του ήταν «Εσχατολογία στόν αίγυπτιακό μοναχισμό. Ο ρόλος διαφοροποιημένων αντιλήψεων χριστιανικής έσχατολογίας στην ιστορία του πρώιμου αίγυπτιακού μοναχισμού και της κοινωνικής του λειτουργίας» (4^{ος} – 5^{ος} αι.) που εκδόθηκε το 2010 από τις εκδόσεις Mohr-Siebeck. Είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Θεολογικής Ακαδημίας Βόλου, του Πανελληνίου Θεολογικού Συνδέσμου «Καιρός για την αναβάθμιση της θρησκευτικής εκπαίδευσης», και της συντακτικής επιτροπής του θεολογικού περιοδικού Σύναξη.

Φώτης Βασιλείου

Επίκουρος Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

Γυναικείος ηρωισμός και αγιότητα στις βυζαντινές ψυχωφελείς ιστορίες

Η βυζαντινή λογοτεχνία της πρώιμης περιόδου μας έχει κληροδοτήσει πορτραίτα αγίων γυναικών που αμφισβητούν ή επαναπροσδιορίζουν τις παραδοσιακές ελληνορωμαϊκές αξίες κι αντιλήψεις σχετικά με τη γυναίκα και τη θέση και τον ρόλο της στην κοινωνία.

Η παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσει σε μια ψυχωφελή ιστορία από το ελληνικό dossier του Δανιήλ του Σκητιώτη, η οποία αναφέρεται σε ένα περιστατικό ακραίας ενδοοικογενειακής βίας. Αφού σχολιάσουμε την διήγηση κι εντοπίσουμε ομοιότητες και διαφορές με προγενέστερα λογοτεχνικά κείμενα (Βίους αγίων, Μαρτύρια, αρχαία μυθιστορήματα), θα εστιάσουμε στην προσπάθεια του συγγραφέα να δημιουργήσει ένα νέο πρότυπο γυναικείας αγιότητας ενσωματώνοντας στο πορτραίτο της ηρώιδας του και «κοσμικές» αρετές.

Γεννήθηκε το 1975 στα Ιωάννινα. Το 2012 υποστήριξε την διδακτορική του διατριβή που εκπόνησε υπό την εποπτεία του Καθηγητή Στέφανου Ευθυμιάδη. Συμμετείχε ως συνεργαζόμενος ερευνητής σε ερευνητικά προγράμματα στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Το 2014 ήταν μεταδιδακτορικός εταίρος στο Laboratoire d'excellence "Religions et Sociétés dans le Monde Méditerranéen" (RESMED), Collège de France (Παρίσι). Διδάσκει βυζαντινή ιστορία στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει διδάξει στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, στο Φροντιστήριο Ιστορικών Επιστημών του Ε.Ι.Ε. και στο Δ.Ι.Κ.Ε.Π.Π.Ε.Ε. «Σταύρος Νιάρχος» του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Το 2015 και το 2016 έδωσε δύο κύκλους διαλέξεων για την ιστορία του Βυζαντίου στο Ίδρυμα Β. και Μ. Θεοχαράκη.

Άρθρα του έχουν δημοσιευτεί σε συλλογικούς τόμους και έγκριτα διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Η μονογραφία του *Ποιμένας ή Τύραννος. Ο πατέρας στη Χριστιανική λογοτεχνία της Ύστερης Αρχαιότητας* κυκλοφόρησε το 2013 από τις εκδόσεις Αρμός. Το βιβλίο του *Βυζάντιο: Η ανάδυση μιας αυτοκρατορίας* θα κυκλοφορήσει το επόμενο διάστημα από τις εκδόσεις της Εστίας.

Νίκος Κουρεμένος

Ερευνητικός Εταίρος στο Ίδρυμα Θρησκευτικών Μελετών (Fscire) της Μπολόνια,
Επιστημονικός Συνεργάτης Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Η *conversio regis* ως αφηγηματικό μοτίβο για τη διάδοση του Χριστιανισμού κατά την Ύστερη Αρχαιότητα

Η διαδικασία του εκχριστιανισμού και της μεταστροφής της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε Χριστιανικό κράτος συνδέεται αναμφίβολα με το σημαντικό γεγονός της «μεταστροφής» του Ρωμαίου αυτοκράτορα Κωνσταντίνου στο Χριστιανισμό. Η σημαντικότερη και εγγύτερη στα γεγονότα πηγή που σχετίζεται με το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί το έργο του εκκλησιαστικού ιστορικού και βιογράφου του Κωνσταντίνου, Ευσεβίου, επισκόπου Καισαρείας της Παλαιστίνης. Παρά το ζήτημα που αφορά την αξιοπιστία των περιγραφών του Ευσεβίου και την προσπάθεια αγιοποίησης του αυτοκράτορα, οι διηγήσεις αυτές διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής θεολογίας του Χριστιανισμού που βασιζέται στη ιδέα του «φιλόχριστου βασιλέα» και επηρέασαν τόσο τους μεταγενέστερους Χριστιανούς συγγραφείς όσο και την ίδια τη διαδικασία του εκχριστιανισμού εντός και πέρα από τα όρια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Την ίδια περίπου περίοδο, ωστόσο, εκτός από την περίπτωση του Κωνσταντίνου, καταγράφονται σε γραπτές πηγές και άλλες μεταστροφές βασιλέων ή τοπικών ηγεμόνων στο Χριστιανισμό, οι οποίες συνδέονται με τη διάδοση της νέας πίστης σε συγκεκριμένες περιοχές ή ακόμα και με τον εκχριστιανισμό ολόκληρων λαών. Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα που τοποθετούνται στη προ-Κωνσταντίνηα περίοδο, μπορεί κανείς να αναφέρει τη μεταστροφή του βασιλιά της Εδεσσας της Μεσοποταμίας Άβγαρου καθώς και την περίπτωση της βάπτισης του ηγεμόνα της Αρμενίας Τιριδάτη από τον Γρηγόριο τον Φωτιστή. Ως σύγχρονα του Κωνσταντίνου παραδείγματα αναδεικνύονται οι περιπτώσεις του ηγεμόνα της Αζώμης Εζανά του Α' και του βασιλιά της Ιβηρίας Μιριάν του Γ', των οποίων η μεταστροφή είχε ως αποτέλεσμα της απαρχή του εκχριστιανισμού των αντίστοιχων βασιλείων. Από την μετα-Κωνσταντίνηα περίοδο το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αφήγησης μεταστροφής ηγεμόνα, αποτελεί η περίπτωση του Φράγκου ηγεμόνα Κλόβη, η οποία περιλαμβάνεται στη *Historia Francorum* του Γρηγορίου επισκόπου Τουρώνης. Μέσα από τη μελέτη συγκεκριμένων παραδειγμάτων η συγκεκριμένη εισήγηση θα εστιάσει στη μελέτη των αφηγημάτων που σχετίζονται με τις μεταστροφές ηγεμόνων στο Χριστιανισμό ώστε να καταδείξει σε πιο βαθμό αυτές μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστες μαρτυρίες ενός παραδείγματος Χριστιανικής ιεραποστολής από την κορυφή προς τη βάση ή αν αποτελούν προσπάθειες αυτοκρατορικής ή βασιλικής προπαγάνδας στο πλαίσιο της εργαλειοποίησης της θρησκείας για πολιτικούς ή διπλωματικούς σκοπούς.

Ο Νίκος Κουρεμένος έχει σπουδάσει Θεολογία στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) και έχει λάβει μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (Master of Arts) στο αντικείμενο της Εκκλησιαστικής Ιστορίας από τον Ιστορικό Τομέα του ίδιου Τμήματος. Στη συνέχεια πραγματοποίησε διδακτορικές σπουδές στο Ποντιφικό Ινστιτούτο Ανατολικών Σπουδών της Ρώμης (PIO), όπου ειδικεύτηκε στις Αρχαίες Ανατολικές Γλώσσες και συγκεκριμένα στη Κοπτική Γλώσσα και Φιλολογία. Επιπλέον, έχει διατελέσει μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Εβραϊκό Πανεπιστήμιο της Ιερουσαλήμ (HUJ) και στο Κέντρο Ερευνας για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες στην Αθήνα (ΚΕΑΕ) και έχει διδάξει στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην ιστορική πορεία του Χριστιανισμού στην Αίγυπτο και την Εγγύς Ανατολή με ιδιαίτερη έμφαση στην Ύστερη Αρχαιότητα και τον πρώιμο Μεσαίωνα. Έχει συμμετάσχει σε πλειάδα συνεδρίων τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό, ενώ μελέτες του έχουν δημοσιευτεί σε διάφορες διεθνείς σειρές και περιοδικά. Ομιλεί Αγγλικά, Γαλλικά, Ιταλικά και Γερμανικά και γνωρίζει Κοπτικά και Συριακά. Είναι επιστημονικός συνεργάτης της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών του Βόλου ενώ από τον Οκτώβριο του 2018 εργάζεται ως ερευνητής στο Ινστιτούτο Θρησκευτικών Σπουδών (Fscire) της Bologna στην Ιταλία.

Σταυρούλα Κωνσταντίνου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου

Χαρακτήρες και Αφήγηση στο Βίο του Αγίου Αλεξίου, του Ανθρώπου του Θεού

Συνήθως ο χαρακτήρας του μοναστικού αγίου συντίθεται αφηγηματικά μέσα από την απαξίωση του αγίου προς τους οικογενειακούς και άλλης φύσεως κοσμικούς δεσμούς, η οποία του επιτρέπει να αφοσιωθεί εξολοκλήρου στο Θεό. Υπάρχουν όμως αρκετοί Βίοι στους οποίους η οικογένεια αποκτά σημαίνοντα ρόλο. Ένα τέτοιο κείμενο είναι και ο ανώνυμος *Βίος του Αλεξίου, του Ανθρώπου του Θεού* (πιθανόν να έχει γραφτεί κατά τον 7^ο αι.), ο οποίος αφηγείται την ιστορία ενός επιφανούς νέου που εγκαταλείπει τη σύζυγό του τη νύχτα του γάμου, αλλά επιστρέφει δεκαεπτά χρόνια αργότερα και περνά τη ζωή του ως ζητιάνος στο πατρικό του σπίτι χωρίς να γίνεται αντιληπτός από τους δικούς του ανθρώπους μέχρι το θάνατό του. Στο *Βίο του Αλεξίου* η οικογένεια δεν αποτελεί μόνο ένα κεντρικό θέμα, αλλά και τον πυρήνα γύρω από τον οποίο εκτυλίσσεται η πλοκή μέσα από τη δράση των χαρακτήρων. Στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης θα αναλυθεί η οικογένεια ως ένα μέσο που καθορίζει τη μορφή της αφήγησης, το χαρακτήρα των ηρώων της (των μελών της οικογένειας του Αλεξίου και του ίδιου του αγίου), αλλά και τη θεολογία του κειμένου.

Η **Σταυρούλα Κωνσταντίνου** είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Βυζαντινών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου (Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών), Αναπληρώτρια Κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του ιδίου πανεπιστημίου και μέλος του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Κοινοβουλίου. Υπήρξε επίσης υπότροφος του γερμανικού ιδρύματος Alexander von Humboldt στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου κατά τη διάρκεια των ετών 2010-11. Η διεπιστημονική της έρευνα εστιάζεται στα Βυζαντινά συναισθήματα, το κοινωνικό φύλο, την τελετουργία, τη θεατρικότητα, το σώμα και τη (αγιολογική) λογοτεχνία (π.χ. σύντομες και εκτενέστερες αφηγήσεις, την κριτική ιστορία του υπο-είδους του Βίου γυναικείας αγιότητας, την αφηγηματική δομή και τις αφηγηματικές τεχνικές, ζητήματα συγγραφής και πρόσληψης). Έχει δημοσιεύσει μια μονογραφία (*Female Corporeal Performances: Reading the Body in Byzantine Passions and Lives of Holy women*, Uppsala University Press 2005), έχει επιμεληθεί κάποιους τόμους και έχει γράψει μια σειρά από άρθρα σε αυτές τις θεματικές. Οι πιο πρόσφατες της δημοσιεύσεις περιλαμβάνουν τη συνεπιμέλεια ενός τόμου για τα συναισθήματα και το κοινωνικό φύλο στο Βυζάντιο (*Emotions and Gender in Byzantine Culture* Palgrave 2019) και κάποια άρθρα για τα Βυζαντινά ερωτικά μυθιστορήματα της ύστερης περιόδου. Στο παρόν στάδιο συντονίζει ένα πρόγραμμα με θέμα την κριτική ιστορία της μητρότητας και του θηλασμού από την ελληνιστική περίοδο μέχρι το πρώιμο Βυζάντιο, το οποίο χρηματοδοτείται από το κυπριακό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας, ενώ παράλληλα ετοιμάζει μία μονογραφία για τις βυζαντινές συλλογές θαυμάτων.

Διονύσιος Σκλήρης, Δρ. Πανεπιστημίου της Σορβόνης

Η Θεολογία ως επιτέλεση: Αφήνοντας χώρο για την αμφισημία στη θεολογική μας αφήγηση

Στην παρουσίασή μας θα προσπαθήσουμε να δείξουμε τη σχέση των σύγχρονων Σπουδών της Επιτέλεσης (*Performance studies*) με την Αφηγηματική Θεολογία και τη γονιμότητα και των δύο για τον θεολογικό στοχασμό. Στην αρχή θα κάνουμε κάποιες απαραίτητες εννοιολογικές διευκρινίσεις, οι οποίες σχετίζονται επίσης με την ιστορία των Σπουδών της Επιτέλεσης στον 20^ο αιώνα με έμφαση στην επιτελεστικότητα της αφήγησης. Θα δούμε πώς ο J.L. Austin στο έργο του *Πώς να κάνουμε πράγματα με τις λέξεις* (1962) διέκρινε τις φράσεις σε περιγραφικές και επιτελεστικές, με τις δεύτερες να σημαίνουν όσες δεν περιγράφουν απλώς την εξωτερική πραγματικότητα, αλλά επιτελούν ήτοι προκαλούν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Η διαίσθηση που προσέφερε η θεώρηση αυτή του Austineίναί ότι εντέλει όλες οι φράσεις έχουν κάποιου είδους επιτελεστικό χαρακτήρα και αποτελούν γλωσσικά ενεργήματα (*speechacts*). Θα δούμε σύντομα την εξέλιξη των εννοιών της επιτέλεσης (*performance*) και της επιτελεστικότητας (*performativity*) στους στοχαστές John Searle, Jean-François Lyotard, Jacques Derrida, Michel Foucault, Louis Althusser και Judith Butler. Ο όρος *επιτελεστικότητα* σημαίνει κατά βάση τη δυνατότητα της γλώσσας εν γένει και ειδικά της αφήγησης να προκαλεί (επιτελεί) αλλαγές και συγκεκριμένα κοινωνικά, πολιτικά και άλλα αποτελέσματα αντί απλώς να περιγράφει. Θα υπαινιχθούμε το πώς η Ιουδαιοχριστιανική Θεολογία είχε κατά προδρομικό τρόπο από την ίδια την απαρχή της συνείδηση της επιτελεστικότητας της αφήγησης με τη βιβλική έννοια του λόγου. Θα επικεντρώσουμε πολύ συνοπτικά στην Πατερική επεξεργασία του βιβλικού θέματος του λόγου που γίνεται από στοχαστές, όπως ο ψ.-Διονύσιος Αρεοπαγίτης, ο Μάξιμος Ομολογητής και ο Γρηγόριος Παλαμάς Θεσσαλονίκης (με αναγωγή στον Φίλωνα Αλεξανδρέα). Η έμφαση μας θα είναι στο πώς η σύνδεση των εννοιών του λόγου και της *ένεργειας* από τους παραπάνω θεολόγους και η πρόταξή τους έναντι της νεοπλατωνικής *ιδέας* οδηγεί σε ό,τι θα μπορούσαμε παραδοξολογικά να ονομάσουμε «επιτελεστική οντολογία της αφήγησης». Θα δούμε ποια θα μπορούσε να είναι σήμερα η αντιουσιοκρατική αιχμή ενός παρόμοιου τρόπου του θεολογείν με έμφαση στον χώρο για αμφισημία, φέρνοντας δύο συγκεκριμένα παραδείγματα ως προς την αφηγηματική επιτέλεση ταυτοτήτων, καθώς το φύλο, και ως προς τη δυναμική και αμφίσημη σχέση της δικαιοσύνης με την αγάπη.

Ο **Διονύσιος Σκλήρης** είναι Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Σορβόνης (ParisIV) με τίτλο της Διδακτορικής Διατριβής «Ο όρος τρόπος στη σκέψη του Μαξίμου του Ομολογητή». Κατέχει επίσης ένα Μάστερ στις Σπουδές της Ύστερης Αρχαιότητας και του Βυζαντίου από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου με τίτλο της εργασίας του «Η θεωρία του κακού στον Πρόκλο: Η Θεοδικία του Πρόκλου ως ολοκλήρωση του μονισμού του Πλωτίνου» και ένα Μάστερ II στη Βυζαντινή Λογοτεχνία από το Πανεπιστήμιο της Σορβόνης (ParisIV), ένα Πτυχίο Θεολογίας και ένα Πτυχίο Κλασικής Φιλολογίας από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι Διδάσκων στο Θεολογικό Τμήμα της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Μάριος-Κυπαρίσσης Μώρος

Υπ. Διδάκτωρ Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.

Το σημάδι του Κάιν: μια ποιητική συνομιλία Ζωής Καρέλλη και Μελισσάνθης επάνω στη Γένεσι

Στο τέταρτο κεφάλαιο της *Γενέσεως* περιλαμβάνεται η γνωστή ιστορία του Κάιν· πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο βιβλίο της *Παλαιάς Διαθήκης* η αφήγηση της αδελφοκτονίας και της μετέπειτα μοίρας του Κάιν καταλαμβάνει είκοσι έξι στίχους (4:1-26). Η ίδια όμως αυτή ιστορία δίνει στη δημιουργική φαντασία των λογοτεχνών το ερέθισμα για τη δημιουργική πρόσληψη της βιβλικής αφήγησης· με προκειμενικό υλικό (υπο-κείμενο) την αφήγηση της *Γενέσεως* συντίθεται μια σειρά από έργα στα οποία ο Κάιν πρωταγωνιστεί: από τον Λόρδο Βύρωνα ως τον José Saramago, με ενδιάμεσες στάσεις τον Conrad, τον Unamuno, τον Steinbeck κ.ά., ο αδελφός του Άβελ γίνεται μια «μοντερνιστική μορφή», η οποία δημιουργεί γύρω της έναν κύκλο έργων με κοινό παρονομαστή. Στην παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσουμε στην ελληνική λογοτεχνία και πιο συγκεκριμένα την ποίηση, αναζητώντας τον Κάιν ως διακείμενο στην ποίηση της Ζωής Καρέλλη και της Μελισσάνθης, ποιητριών με έντονη την ύπαρξη του θρησκευτικού στοιχείου στην ποίησή τους. Μερικά από τα ερωτήματα που θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε είναι: πώς λειτουργεί ως υπο-κείμενο η βιβλική αφήγηση; Αποδεσμεύεται ή όχι ο Κάιν από τους βιβλικούς στίχους; Πώς λειτουργεί ο μύθος του ως σύμβολο; Ποιες οι υπαρξιστικές εξακτινώσεις της βιβλικής αφήγησης στους στίχους των δύο ποιητριών; Πώς, τέλος, εδράζεται μια διακειμενική συνομιλία σε βιβλικό υπόστρωμα;

Μάριος-Κυπαρίσσης Μώρος: Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1993, αλλά μεγάλωσε στην Κοζάνη. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Στο ίδιο Τμήμα ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές του σπουδές και εκπονεί διδακτορική διατριβή με θέμα την παρουσία του θρησκευτικού στοιχείου στην ελληνική μεταπολεμική ποίηση (1945-1974), ως υπότροφος του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ). Έχει δημοσιεύσει μελέτες φιλολογικού περιεχομένου σε επιστημονικά και λογοτεχνικά περιοδικά της Ελλάδας και της Κύπρου, ορισμένες από τις οποίες παρουσιάστηκαν ως ανακοινώσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια. Από το 2017 είναι φοιτητής στο Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ. Από τις εκδόσεις «Ιανός» κυκλοφορεί το βιβλίο του *Πέρα από τις Ισχνές Αγελάδες. Μελετήματα για την ποίηση του Ντίνου Χριστιανόπουλου* (2018).

π. Ευάγγελος Γκανάς

Πτυχ. Ηλεκτρολόγος - Μηχανικός, Εφημέριος Ι. Ν. Οσίου Μελετίου

Σεπολίων Αθηνών

Ευαγγέλιο και Μυθιστόρημα: τα όρια της αφηγηματικής θεολογίας

Στα πλαίσια της ανακοίνωσης μας θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τρεις πτυχές του θέματος. Πρώτον, να υπενθυμίσουμε εξελίξεις στο χώρο της φιλοσοφίας, της ιστοριογραφίας, της ηθικής και της κριτικής της λογοτεχνίας που έφεραν την αφήγηση στο προσκήνιο και την ανέδειξαν σε κεντρική έννοια για τη θεολογία εδώ και μια πεντηκονταετία. Παράλληλα, να θυμίσουμε πως η αφήγηση δεν περίμενε την μετανεωτερική εποχή για να συνδράμει τη θεολογία καθώς υπήρξε εξ αρχής κεντρικής σημασίας λογοτεχνική κατηγορία τόσο για τη συγκρότηση όσο και για την πρόσληψη του βιβλικού κανόνα. Δεύτερον, να υποστηρίξω τη θέση πως το μυθιστόρημα, ως κατεξοχήν λογοτεχνικό είδος των Νέων Χρόνων, όχι μόνο δεν έρχεται σε εγγενή αντίθεση με το πνεύμα του Ευαγγελίου, αλλά αντιθέτως το Ευαγγέλιο μπορεί να διαβαστεί ως οιονεί μυθιστορηματική διήγηση. Τρίτον, να επισημάνουμε κάποιες ενστάσεις για τη (κατά)χρηση της αφήγησης στη σύγχρονη θεολογία, ενστάσεις που τέθηκαν εν πολλοίς και από πρωταγωνιστές της λεγόμενης αφηγηματικής θεολογίας.

Ο π. Ευάγγελος Γκανάς γεννήθηκε στην Αθήνα το 1965. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών του ΕΜΠ και της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Υπηρετεί στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών ως εφημέριος στην ενορία του Οσίου Μελετίου Σεπολίων. Έχει δημοσιεύσει τα βιβλία: *Η αναγκαιότητα της μαρτυρίας*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 2012, *Παράδοξος Βασιλιάς*, Άρτος Ζωής, 2016, *Ο λύχνος πάνω στη λυχνία. Η εκκλησία ως εναλλακτική πόλις*, Πόλις, 2017. Έχει μεταφράσει: Stanley Hauerwas, *Η Πολιτική του Ευαγγελίου*, Άρτος Ζωής 2017. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε περιοδικά (*Νέα Εστία*, *Σύναξη*, *Θεολογία*, *Ίνδικτος*, *Νέα Ευθύνη*, *Cogito*, *Νέο Πλανόδιο*, *Δελτίο Βιβλικών Μελετών*) και σε συλλογικούς τόμους. Είναι παντρεμένος με την Ελένη Ζιαζοπούλου και έχουν έξι παιδιά.

Παντελής Καλαϊτζίδης

Διευθυντής Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών, Επισκέπτης Ερευνητής KULeuven,
Μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Θρησκευτικών Επιστημών

Η αφηγηματική θεολογία και ο ζητούμενος διάλογος θεολογίας και λογοτεχνίας

Στην περίοδο της ακμής της, κυρίως τον 4^ο μ. Χ. αιώνα, η θεολογία διακρίνεται από εξωστρέφεια, από την τόλμη του διαλόγου, της αντιπαράθεσης αλλά και της πρόσληψης των στοιχείων του κόσμου και της εποχής της. Προνομιακός συνομιλητής της στάθηκε η ελληνική φιλοσοφία, και μάλιστα στην οντολογική της εκδοχή, καθώς αντιπροσώπευε μian αξίωση και ένα λόγο καθολικότητας. Η φιλοσοφία στις διάφορες εκδοχές της συνόψιζε και συγκεφαλαίωνε τη θύραθεν σοφία και τη γνώση του κόσμου, την έρευνα των πρώτων αρχών και αιτίων, την αναζήτηση νοήματος και αλήθειας, την «γιγαντομαχία περί της ουσίας».

Στις μέρες μας το λειτουργικό ρόλο αναπαράστασης της ζωής, της αντιπροσώπευσης ενός κόσμου, της συγκεφαλαίωσης της θύραθεν αναζήτησης και γνώσης της αλήθειας και της έκφρασης ενός οράματος καθολικότητας, μοιάζει να έχει πλέον αναλάβει η λογοτεχνία. Γι' αυτό, δεν μπορεί να υπάρξει σοβαρός διάλογος της Εκκλησίας με τον κόσμο ή της θεολογίας με τη διάνοηση, χωρίς τη γνωριμία, το διάλογο και τη γόνιμη πρόσληψη στοιχείων της μοντέρνας λογοτεχνίας, η οποία προβάλλει ως μία εκκοσμικευμένη θεολογία, ανθρωπολογία και κοσμολογία, ως μία σωτηριολογία *ανάλογη αλλά διάφορη της θεολογίας*. Ενσαρκώνει όμως την ίδια στιγμή έναν μη θεολογικό λόγο με στοιχεία καθολικότητας. Έναν λόγο που, υπερβαίνοντας την αποσπασματική οντολογική γλώσσα της φιλοσοφίας, επιχειρεί να δώσει, μέσω της ποίησης, της αφήγησης και της χρήσης του λογοτεχνικού μύθου, υπαινικτικές, πολύσημες και συνεπώς καθολικότερες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα του κόσμου και του ανθρώπου. Όλα τα παραπάνω αποκτούν ιδιαίτερη σημασία με δεδομένη την καθήλωση της ορθόδοξης θεολογίας σε σχήματα περασμένων αιώνων και την σχεδόν αποκλειστική εκ μέρους της χρήση της οντολογικής φιλοσοφικής γλώσσας. Η πρόκληση της αφηγηματικής θεολογίας και μιας θεολογίας των γεγονότων, καθώς και η μετατόπιση από μια θεολογία του «είναι» του Θεού προς μία θεολογία για το «πράττειν» του Θεού έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον τόσο για το ζητούμενο διάλογο μεταξύ Εκκλησίας και κόσμου, θεολογίας και λογοτεχνίας.

Ο Δρ. Παντελής Καλαϊτζίδης σπούδασε θεολογία στη Θεσσαλονίκη και φιλοσοφία στο Παρίσι (Σορβόννη). Η διδακτορική του διατριβή (Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ, 2008) εξετάζει τα ζητήματα της ελληνικότητας και του αντι-δυτικισμού στη θεολογική «γενιά του '60 Έχει επιμεληθεί συλλογικούς τόμους και έχει δημοσιεύσει αυτοτελή έργα καθώς και περί τα 100 επιστημονικά άρθρα/μελέτες στα ελληνικά και σε 16 άλλες γλώσσες για την εσχατολογία στο χριστιανισμό, το διάλογο Ορθοδοξίας και νεωτερικότητας, θεολογίας και σύγχρονης λογοτεχνίας, θρησκείας και πολυπολιτισμικότητας, τον θρησκευτικό εθνικισμό και φονταμενταλισμό, ζητήματα μεταρρύθμισης και ανανέωσης στην Ορθοδοξία, την πολιτική θεολογία, τον οικουμενικό/διαθρησκειακό διάλογο, κ. ά. Διετέλεσε επισκέπτης ερευνητής στην Ελληνορθόδοξη Θεολογική Σχολή Τιμίου Σταυρού Βοστώνης, στο Princeton Theological Seminary και στο Princeton University, στο DePaul University καθώς και στο Πανεπιστήμιο της Λουβαίν. Από το 2000 διευθύνει την Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου (αναγνωρισμένο από την πολιτεία Ερευνητικό Κέντρο), ενώ παράλληλα διδάξε θρησκευτολογία στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, συστηματική θεολογία στο ΠΙΜΣ «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία» του ΕΑΠ και υπήρξε επισκέπτης καθηγητής στο Ινστιτούτο του Αγίου Σεργίου. Είναι μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Revista Ecumenica Sibiu* και των περιοδικών *The Wheel* και *The Journal of Orthodox Christian Studies*, είναι υπεύθυνος των εκδοτικών σειρών «Ιδιόμελα της Ινδίκτου», «Doxa & Praxis: Exploring Orthodox Theology» (εκδόσεις του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών, Γενεύη) και «Twenty-first-century Greek Theologians» (στις εκδόσεις St Vladimir's Seminary Press, Νέα Υόρκη. Είναι μέλος της Διεθνούς Ενώσεως Ορθοδόξων Δογματολόγων (IAODT), της Διεθνούς Ορθόδοξης Θεολογικής Ενώσεως (IOTA), της Αμερικανικής Ακαδημίας Θρησκευτικών Επιστημών (AAR) και της Εταιρείας Χριστιανικής Ηθικής (SCE). Από το 2017 είναι μέλος του Δ.Σ. της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Θρησκευτικών Επιστημών (EuARE, Bologna). Έχει επίσης διατελέσει μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Βιβλικού και Φιλανθρωπικού Ιδρύματος «Άρτος Ζωής» (2006-2014) και Πάρεδρος επί θητεία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Ιανουάριος 2004-Ιανουάριος 2009).

Κωνσταντίνος Κορναράκης

Αναπληρωτής Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α.

Ψυχοδυναμικές όψεις της συγχωρητικότητας στις ασκητικές αφηγήσεις

Με βάση σχετικές αφηγήσεις από τα «Αποφθέγματα των Πατέρων» επιχειρείται μια εμβάθυνση στο γεγονός της συγχωρητικότητας ως διαδικασίας περιεκτικής ποικίλων ψυχοδυναμικών λειτουργιών. Κυρίως επισημαίνεται ότι στα ασκητικά κείμενα η δυνατότητα της συγχωρητικότητας συνδέεται με την ποιότητα και τον βαθμό αυτογνωσίας που ο άνθρωπος επιτυγχάνει κατά τη σχέση με τον εαυτό του. Υπό την έννοια αυτή το πρόβλημα της σχέσεως με τον άλλο έχει αμφίδρομη δυναμική και μεταγλωττίζεται ως πρόβλημα σχέσεως με τον εαυτό με έμφαση στη διαχείριση του ενοχικού προβλήματος.

Ο **Κωνσταντίνος Κορναράκης** είναι Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. Έχει σπουδάσει Θεολογία (Τμήμα Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α., 1987), Πατερική Θεολογία στο Πανεπιστήμιο του Durham (Μ.Α.-1991) και Ψυχολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, 1994). Στο πλαίσιο του διδακτικού του έργου ασχολείται με θέματα ηθικής θεολογίας, βιοηθικής, καθώς και άλλα σύγχρονα ηθικά και ανθρωπολογικά ζητήματα. Έχει συγγραφικό έργο (μονογραφίες και άρθρα) σε θέματα σχετικά με το αντικείμενό του. Είναι τακτικό μέλος ποικίλων εκκλησιαστικών και επιστημονικών επιτροπών όπως: της Συνοδικής Επιτροπής Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος, της Pontificia Academia Pro Vita (Βατικανό), της Επιτροπής Βιοηθικής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Εκκλησιών, της Εθνικής Επιτροπής Δεοντολογίας του Ε.Ο.Φ., της Επιτροπής Βιοηθικής του ελληνικού Ινστιτούτου Παστέρ, της εκτελεστικής επιτροπής του ελληνικού κλιμακίου της έδρας Βιοηθικής της ΟΥΝΕΣΚΟ (Haifa), της Επιτροπής Βιοηθικής και Δεοντολογίας του Ε.Κ.Π.Α. κ.ο.κ

Ελένη Καραγιάννη

M.D., C.G.P., E.C.P., Ψυχίατρος

**Πρόσωπο με πρόσωπο: αυθεντικά συναπαντήματα
ανθρώπου και θεανθρώπου**

Ζούμε σε μια ναρκισσιστική εποχή καθώς χαρακτηρίζεται από την παντοδυναμία της εικόνας και την τεράστια έμφαση στην αυτονομία του ατόμου.

Εντονο το στοιχείο της ναρκισσιστικής αυτάρκειας, της αδιαμεσολάβητης γνώσης, που μαθαίνεται εν κενώ και δεν παθαίνεται στην συνύπαρξη με τον άλλο.

Αποτελεί στοίχημα για κάθε άνθρωπο η πορεία από τον εγκλωβισμό στον εαυτό, στην αληθινή συνάντηση με τον άλλο, δηλαδή, από τον ναρκισσισμό στην αγάπη.

Αναζητούμε το πρότυπο του σχετίζεσθαι στις αυθεντικές συναντήσεις ανθρώπου και Θεανθρώπου.

Ο Χριστός αναγνωρίζει την μοναδικότητά κάθε ανθρώπου, δεν απαιτεί την συμμόρφωση και την ισοπέδωση. Προσεγγίζει μοναδικά τον καθένα, αναζητά μαζί του να δημιουργήσει τον κοινό τόπο συνάντησης, γίνεται το καθάριο νερό ώστε να καθρεφτιστεί ο άνθρωπος στην αδυναμία του, στην μοναδικότητα του και στο μεγαλείο του.

Ταυτόχρονα είναι παρών όταν ο άνθρωπος ατενίζει την αλήθεια για τον εαυτό του και με τρυφερή αυστηρότητα τον οδηγεί από το τραύμα και την ενοχή, στην μετάνοια, στη λύτρωση και στην προσωπική εξέλιξη.

Η **Ελένη Αγγελοπούλου - Καραγιάννη** είναι Παιδοψυχίατρος, Υπαρξιακή Ψυχοθεραπεύτρια Ζευγαριού, Οικογένειας και Ομάδας, Εκπαιδύτρια και Επόπτρια Ψυχοθεραπευτών. Είναι διευθύντρια του Θεραπευτικού και Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου «Αντίστιξη», Υπαρξιακής Συστημικής κατεύθυνσης, όπου παρέχεται θεραπεία σε άτομα, ζευγάρια, οικογένειες και ομάδες, καθώς επίσης και εκπαίδευση στη Ψυχοθεραπεία σε ειδικούς της Ψυχικής Υγείας.

Εργάστηκε ως Επιμελήτρια Α' ΕΣΥ στο Παιδοψυχιατρικό τμήμα του Κοινοτικού Κέντρου Ψυχικής Υγείας του Νοσοκομείου Ευαγγελισμού, όπου εκτός από παροχή κλινικού έργου, συμμετείχε στην Ευαισθητοποίηση Κοινότητας στην Ψυχική Υγεία, σε σεμινάρια γονέων και εκπαιδευτικών, καθώς επίσης και στην Εκπαίδευση Φοιτητών Ιατρικής.

Εκπαιδεύει και εποπτεύει επαγγελματίες της Ψυχικής Υγείας στην Υπαρξιακή Συστημική Ψυχοθεραπεία και στη Συστημική Θεραπεία Οικογένειας και Ομάδας. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά και το 2015 εξέδωσε το βιβλίο της «Μικρές Ανάσες», όπου η Ψυχολογία συναντά την Λογοτεχνία.

Δημήτρης Καραγιάννης, Παιδοψυχίατρος -

Ψυχοθεραπευτής, Διευθυντής του Κέντρου Παιδοψυχικής Υγιεινής

Η αλληλεπίδραση - το θεραπευτικό άγγιγμα το θαύμα

Η επίκληση του θαύματος συχνά αντιστοιχεί στην παραίτηση από την προσωπική ευθύνη για την πορεία των πραγμάτων. Το θαύμα για πολλούς ανθρώπους αντιστοιχεί σε μία μαγική πράξη, όπου τα πράγματα γίνονται μόνα τους, χωρίς τη συμμετοχή του απολαμβάνοντος την πράξη, δηλαδή το θαύμα θεωρείται ως παθητική απολαβή χάριτος.

Οι άνθρωποι ελευθερώνονται από τα προβλήματα τους όχι όταν παραπονούνται και κατηγορούν τη μοίρα τους, αλλά όταν κατορθώσουν να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο τα βλέπουν. Αυτό γίνεται κατορθωτό όταν γίνουν αποδέκτες ενός γνήσιου ενδιαφέροντος που γνωρίζει να εμπνέει, αλλά και να σέβεται. Τότε η υπέρβαση του προβλήματος είναι η μέθοδος, αλλά και η ολοκλήρωση της θεραπείας. Ο Χριστός ήρθε για τη σωτηρία των ανθρώπων. Το επιτυγχάνει όχι μόνο με το να τους διδάσκει για την αγάπη, αλλά κάνοντας τους κοινωνούς μιας γνήσιας αγάπης.

Επομένως ο παντοδύναμος θεραπευτής επιθυμεί τη θεραπευτική δύναμη της σχέσης και για αυτό αναζητά την επιθυμία του άλλου.

Σέβεται την ελεύθερη βούληση ακόμα κι αν αυτό οδηγεί στην παραμονή της ασθένειας, ακόμα κι αν αυτό εμποδίζει τη φανέρωση των ικανοτήτων του θεραπευτή.

Πόσο απέχει η επίκληση και η απαίτηση του θαύματος ως δομικό στοιχείο θρησκευτικότητας, εν σχέσει με το βίωμα του θαύματος ως φυσικό επακόλουθο της θετικής αλλοίωσης του πιστού!

Ο **Δημήτρης Καραγιάννης** MD, PhD, είναι Παιδοψυχίατρος, Υπαρξιακός Συστημικός Ψυχοθεραπευτής ζευγαριών, ομάδας και οικογένειας και επόπτης ψυχοθεραπευτών. Επ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Frederick Λευκωσίας Κύπρου με γνωστικό αντικείμενο την Θεραπεία Οικογένειας και Διδάκτωρ του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Αλεξανδρούπολης. Είναι ο επιστημονικός διευθυντής του Ψυχοθεραπευτικού και Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου «ΑΝΤΙΣΤΙΞΗ», στο οποίο εκπαιδεύονται ειδικοί της ψυχικής υγείας στη Ψυχοθεραπεία. Διευθυντής του Κέντρου Παιδοψυχικής Υγιεινής (1986 – σήμερα), το οποίο είναι μια σύγχρονη παιδοψυχιατρική μονάδα με πλήρη διεπιστημονική ομάδα που έχει οργανωθεί στη βάση της συστημικής θεώρησης. Επιστημονικός διευθυντής Ιατροπαιδαγωγικού Σταθμού Φθιώτιδας (1989-1995). Πρόεδρος του Δ.Σ. της Ελληνικής Ομοσπονδίας Εταιρειών Συστημικής Θεραπείας και Θεραπείας Οικογένειας (ΕΘΟΣ). Μέλος της European Family Therapy Association (EFTA).

Είναι επίσης Συγγραφέας των σημαντικών ψυχολογικών δοκιμίων: «Ρωγμές και Αγγίγματα» 10^η έκδοση, «Η Αδικία που πληγώνει» 25^η έκδοση, «Έρωτας ή τίποτα» 17^η έκδοση, και «Αλλάζει ο άνθρωπος;» 7^η έκδοση.

Μάριος Κουκουνάρας - Λιάγκης

Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α.

Η αφήγηση και η αφήγηση της αφήγησης στη σχολική τάξη: Η λειτουργία του προσώπου και της κοινότητας

Η αφηγηματολογία έχει προσφέρει στη διδασκαλία τις μεθόδους ανάλυσης της δομής ενός αφηγήματος καθώς και της ίδιας της πράξης της αφήγησης συγκροτώντας μια θεωρία του αφηγηματικού λόγου, που χρησιμοποιείται για κάθε προφορικό, γραπτό ή πολυτροπικό κείμενο. Η αφήγηση γίνεται αντικείμενο και μέσο διδασκαλίας σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα και βαθμίδες εκπαίδευσης, γιατί βοηθά την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και την εμπειρική εννοιολόγηση του κόσμου. Για τον Εγαπείναι «ένα καθολικό δώρο που ο καθένας μας έχει από κοινού με όλους τους άλλους και για αυτό έχει μεγάλη παιδαγωγική αξία ως μέσο διδασκαλίας και γνωστική αποτελεσματικότητα στον κριτικό πολυγραμματισμό, στον οποίο χρειάζεται να στοχεύει η Εκπαίδευση. Η βιωματική μάθηση προσφέρει το πλαίσιο ώστε να αναπτυχθούν οι γνωσιακές διαδικασίες και να επέλθει η μάθηση μέσω της αφήγησης. Στην κονστρουκτιβιστική προσέγγιση της γνώσης και της μάθησης η αφήγηση της αφήγησης, οι φωνές των παιδιών στην τάξη που αφηγούνται μία αφήγηση (κείμενο) ή τη δική τους προσωπική αφήγηση, αποκτούν ανεκτίμητη εκπαιδευτική αξία, γιατί τα παιδιά μαθαίνουν από τις αφηγήσεις ενώ μοιράζονται με άλλους προσωπικές εμπειρίες και εντάσσουν τις ιδέες τους στη συλλογική γνώση μιας κοινότητας. Παράλληλα οι αφηγήσεις διασφαλίζουν τη συγκρότηση κοινότητας στην οποία κάθε φωνή έχει αξία. Έρευνες έχουν δείξει ότι η επιλογή κειμένων που ζητούν απαντήσεις σε ζητήματα ή περιέχουν ζητήματα που χρειάζονται απαντήσεις δημιουργούν το διδακτικό πλαίσιο που γεννά νέες αφηγήσεις, των ίδιων των μαθητών/τριών που οικειοποιούνται τη νέα γνώση και φανερώνουν τη γνώση και την επίγνωσή της. Στη Θρησκευτική Εκπαίδευση μάλιστα οι φωνές των παιδιών αποτελούν δομικό συστατικό για στοχασμό, αναστοχασμό και δράση. Η γνωστικιστική πληροφορία δεν έχει καμία αξία σε αυτό το πλαίσιο. Η θρησκευτική γνώση αποτελεί προσωπική εμπειρική προσέγγιση του κάθε ένα και της κάθε μία ξεχωριστά και όλων μαζί. Η αναπαραγωγή της γνώσης έχει χαμηλή μαθησιακή αξία, γιατί πράγματι χάνεται η αξία της προσωπικής συμβολής στη συλλογική εννοιολόγηση της πραγματικότητας. Αντίθετα η αφήγηση της αφήγησης βαθαίνει την αντίληψη της αλήθειας και την εμπειρική προσέγγισή της, ο κάθε ένας και η κάθε μία ακούει και ακούγεται, και παράλληλα οικοδομείται η συλλογική γνώση και η δυναμική της κοινότητας.

Ο Μάριος Κουκουνάρας Λιάγκης είναι θεολόγος (BA, MA PhD) και φιλόλογος (BA). Διδάσκει ως Επίκουρος Καθηγητής στο Τμ. Θεολογίας του Ε.Κ.Π.Α. μαθήματα Παιδαγωγικής και Ειδικής Διδακτικής. Δίδαξε 10 χρόνια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και εργάστηκε στον τύπο και το ραδιόφωνο. Συνεργάζεται με το Institute of Education του UCL, το University of Birmingham, Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το ΠΤΔΕ του Ε.Κ.Π.Α. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα είναι η διδακτική μεθοδολογία της Θρησκευτικής Εκπαίδευσης, η Κοινωνική Παιδαγωγική, τα Αναλυτικά Προγράμματα, η κονστρουκτιβιστική προσέγγιση μάθησης και η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Έχει κυκλοφορήσει πέντε βιβλία και έχει δημοσιεύσει πλήθος άρθρων σε διεθνή και ελληνικά περιοδικά.

Απόστολος Μπάρλος

Μάστερ Θεολογίας, Εκπαιδευτής Ενηλίκων, Μέλος της Ομάδας
Επιμόρφωσης για το Μάθημα των Θρησκευτικών της Ακαδημίας
Θεολογικών Σπουδών

**Τα αφηγηματικά βιβλικά κείμενα και η διδασκαλία τους στο σχολείο.
Ενα παράδειγμα διδακτικής προσέγγισης αφηγηματικού κειμένου με
βάση το Εκπαιδευτικό Δράμα**

Πώς μπορεί ένας θεολόγος να προσεγγίσει διδακτικά ένα αφηγηματικό βιβλικό κείμενο, ώστε να αποκτήσει προσωπικό νόημα για τους μαθητές του; Θα παρουσιάσουμε διδακτική πρόταση που αφορά αφηγηματικό κείμενο της Κ. Διαθήκης με βάση το Εκπαιδευτικό Δράμα (ΕΔ). Το ΕΔ είναι παιδαγωγική μέθοδος που στηρίζεται στη βιωματική μάθηση και αξιοποιεί διάφορες θεατρικές φόρμες με στόχο τη γνώση. Στην ουσία επιδιώκεται ο συνδυασμός της συναισθηματικής εμπλοκής με την νοητική επεξεργασία. Σύμφωνα με το ΕΔ, ο δάσκαλος αλλάζει ρόλο και λειτουργεί όχι ως μεταφορέας της γνώσης, αλλά ως εμπνευστής, καθοδηγητής, σύμβουλος και συνέταιρος στη μάθηση με το μαθητή. Για το σχεδιασμό μιας διδασκαλίας αφηγηματικού βιβλικού κειμένου με βάση το ΕΔ χρειάζεται αρχικά να ορίσουμε το θέμα, το βασικό προς διερεύνηση ερώτημα και τους στόχους που επιδιώκουμε. Στη συνέχεια μοιράζουμε ρόλους που αναδύονται από το κείμενο και θα υποδυθούν οι μαθητές καθώς και ρόλους που θα υποδυθεί και ο δάσκαλος. Έπειτα, χωρίζουμε την αφήγηση σε επεισόδια μέσα στα οποία εκτυλίσσεται η ιστορία μας, έτσι ώστε οι μαθητές να παρακολουθούν καλύτερα την πλοκή και την εξέλιξή της. Τέλος, αποφασίζουμε ποιες βιωματικές τεχνικές του ΕΔ θα χρησιμοποιήσουμε, ώστε οι μαθητές αφενός να βιώσουν μια σημαντική εμπειρία σχετική με το θέμα που επιλέξαμε και αφετέρου να αναστοχαστούν πάνω σ' αυτή. Θα αξιοποιήσουμε ως παράδειγμα αφηγηματικού βιβλικού κειμένου την ιστορία της συνάντησης του Ιησού με τον Ζακχαίο (Λκ. 19,1-10).

Ο **Απόστολος Μπάρλος** σπούδασε θεολογία και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εκπαιδεύτηκε από το Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου (Α.Κ.Μ.Α.) σε θέματα Συστημικής Ψυχολογίας με ιδιαίτερα αντικείμενα: α) δυναμική ομάδας, β) συντονισμός και ηγεσία ομάδας, γ) η τάξη ως ομάδα. Δίδαξε σε σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης, υπηρέτησε ως Διευθυντής στο 1^ο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Λάρισας και ως Παιδαγωγικός Σύμβουλος των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας Θεσσαλίας. Συμμετείχε σε συγγραφικές ομάδες διδακτικών βιβλίων για το μάθημα των θρησκευτικών. Συμμετείχε στην ομάδα συγγραφής του Φακέλου Υλικού για το μάθημα των θρησκευτικών της Α' γυμνασίου, σύμφωνα με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Συμμετείχε ως εκπαιδευτής ενηλίκων σε Προγράμματα Επιμόρφωσης του Π.Ε.Κ. Λάρισας, του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης, της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων και της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου για τη διδακτική του μαθήματος των θρησκευτικών και ιδιαίτερα για το «Εκπαιδευτικό Δράμα ως εργαλείο μάθησης» και την «Εκπαίδευση μέσα από την Τέχνη». Είναι συνεργάτης της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου και μέλος της Επιμορφωτικής της Ομάδας.

Με την ευγενική υποστήριξη

ΙΕΡΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ

